

Шерстюк Є.А., к.т.н., доцент каф. гідрогеології та інженерної геології,
Тимощук В.І., к.т.н., доцент, доцент каф. гідрогеології та інженерної геології
(Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна)

ПРОГНОЗ ВПЛИВУ ШЛАМОСХОВИЩА ТОВ «МГЗ» НА ГІДРОДИНАМІЧНИЙ ТА ГІДРОГЕОХІМІЧНИЙ РЕЖИМ ПІДЗЕМНИХ ВОД У РІЗНИХ УМОВАХ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Метою дослідження було виконання комплексної прогностичної оцінки впливу діючого шламосховища ТОВ «МГЗ» на гідродинамічний і гідрогеохімічний режими підземних і поверхневих вод у різних умовах його експлуатації.

У процесі виконання роботи вирішено такі завдання:

- виконано аналіз і узагальнення даних про геолого-гідрогеологічні та гірничотехнічні умови ділянки шламосховища і прилеглої території;
- розроблено загальну гідродинамічну схему досліджуваної території, обґрунтовано структуру моделі та розрахункові гідродинамічні параметри;
- виконано ідентифікацію чисельної кінцево-різницевої моделі на основі розв'язання зворотних гідродинамічних задач і даних про рівневий режим підземних вод;
- виконано прогностичну оцінку рівневого режиму підземних вод для різних умов експлуатації шламосховища;
- встановлено роль гідродинамічної складової у формуванні гідрогеохімічної обстановки території шламосховища;
- за результатами геоміграційного моделювання виконано прогноз зміни гідрогеохімічного стану підземної гідросфери для різних умов експлуатації шламосховища.

Комплексне дослідження взаємодії гідротехнічних споруд із природним середовищем, а особливо виконання прогнозу є більш ефективним при застосуванні модельних розрахунків, що передбачає створення багат шарових тривимірних фільтраційних та геоміграційних моделей [1-3].

Для дослідження гідродинамічних і гідрогеохімічних умов, оцінки фільтраційних втрат зі шламосховища та ефективності роботи дренажних споруд використано пакет математичного моделювання гідродинамічних і геоміграційних процесів Visual MODFLOW [4,5]. На основі гідродинамічної моделі створена геоміграційна модель з використанням пакета MT3D.

Гідрогеологічні умови території шламосховища характеризуються розвитком прісних підземних вод природного залягання, приурочених до товщі четвертинних і неогенових відкладень, а також техногенного водоносного горизонту в тілі шламосховища, який містить високомінералізовані шламові води з високою лужністю, що мають підвищені концентрації сполук алюмінію. Розроблена геофільтраційна модель представлена тришаровою товщею відповідно до загальної гідродинамічної схеми досліджуваної території і відображає загальні закономірності живлення і розвантаження підземних вод. Основними з врахованих закономірностей у чисельній моделі є особливості живлення і розвантаження підземних вод техногенного водоносного горизонту в межах гідротехнічної споруди і її огорожувальних елементів, а також характер їхнього взаємозв'язку з природними водами.

Формування техногенно порушеного режиму підземних вод відбувається за рахунок фільтраційних витоків шламових вод через чашу шламосховища та його огорожувальні дамби, а також фільтраційних втрат зі ставків-відстійників, причому, останні практично вдвічі перевищують розрахункові втрати зі шламосховища.

Встановлено зони, до яких приурочені підвищені фільтраційні втрати в межах верхових ділянок огорожувальних дамб.

Згідно з даними епігнозного моделювання внаслідок фільтраційних витоків зі шламосховища і ставків-відстійників у четвертинному водоносному горизонті навколо гідротехнічних споруд у напрямку природного потоку від вододілу до Бузького лиману сформувався ореол розсіювання підземних вод із підвищеною мінералізацією, високим лужним середовищем і підвищеним вмістом алюмінію. У вертикальному розрізі ореол розсіювання мінералізованих підземних вод обмежений покрівлею неогенових слабопроникних відкладень.

Згідно з результатами прогнозного моделювання зміни гідродинамічного режиму залежать від умов експлуатації карти "А" і карти заготівлі шламів, а також стану ставків-відстійників. При виведенні їх з експлуатації в межах розглянутого часового інтервалу 25 років (до 2045 р.) відбувається загальне зниження рівнів води в чаші шламонакопичувача, що сприяє істотному зниженню фільтраційних втрат на верхових ділянках огорожувальних дамб карти "А" та їхньому повному виключенню на ділянці ставків-відстійників.

Зміни гідрогеохімічного режиму підземних вод для варіантів, що розглядаються, пов'язані зі змінами гідродинамічного режиму під впливом виведення з експлуатації карти "А" і карти заготівлі шламів, а також ліквідації фільтраційних витоків зі ставків-відстійників. Згідно з результатами прогнозних розрахунків зміни гідрогеохімічного стану проявляються у зміщенні ореолу розсіювання в напрямку до берегової зони Бузького лиману (під впливом природного потоку підземних вод) і загальному зниженні мінералізації підземних вод, їхньої лужності та вмісту алюмінію.

В результаті дослідження запропоновані інженерні заходи, спрямовані на зниження негативного впливу експлуатації шламосховища № 1 ТОВ "МГЗ" на підземну гідросферу і поверхневі води Бузького лиману:

- проведення обстеження технічного стану протифільтраційних екранів ставків-відстійників і відновлення порушених ділянок, або, за необхідності, виконання реконструкції ставків-відстійників;

- виконання гідроізоляції верхових ділянок огорожувальних дамб карти шламонакопичувача на ділянці пікетів від ПК18+40 до ПК19+60, від ПК28+00 до ПК30+70 і від ПК36+00 до ПК37+60;

- підвищення ефективності дренажних споруд на ділянці низового укосу західної огорожувальної дамби карти "Б" шламонакопичувача шляхом спорудження з боку Бузького лиману вертикального слабопроникного екрану ("стіна в ґрунті") та зниження на цій ділянці відміток закладення горизонтального дренажу.

Перелік посилань

1. Тимошук В.И. Закономерности геофильтрации в зоне гравитационно нагруженных участков хвостохранилищ и отвалов горных пород / В.И. Тимошук, Е.А. Шерстюк // Науковий вісник Національного гірничого університету. – Дніпропетровськ, 2012. – № 4 – С. 30-36.

2. В.І. Тимошук, Є.А. Шерстюк. Комплексна оцінка стану гідротехнічних споруд Ладжинської ТЕС у зв'язку з їх реконструкцією. Національний гірничий університет. Збірник наукових праць. – Дніпро : НТУ «Дніпровська політехніка», 2022. 120-132.

3. Тимошук В.І., Шерстюк Є.А. Прогноз гідродинамічного і гідрогеохімічного режимів ділянки розташування гідротехнічних споруд Калуської ТЕЦ в умовах їх реконструкції. Сучасні технології та досягнення інженерних наук в галузі гідротехнічного будівництва та водної інженерії: зб. наук. пр. – Херсон: ХДАЕУ, 2021. - Вип. 3. – С. 80-86.

4. Kinzelbach W. Groundwater modeling. – Amsterdam: Elsevier. – 1986. – 312 p.

5. McDonald M.G. and Harbaugh A.W., 1984. A modular three-dimensional finite-difference ground-water flow model: U.S. Geological Survey Open-File Report 83-875, 528p.